Redactiunea, Administratiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr 22.
Scrisori nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ!
Birourile de anunciuri:
Brașovŭ, piața mare Nr. 22.
Inserate mai primesc cŭ în Viena *Rudolf Mosse, Haasenstein & Vogler (Oto Maas), Heinrich Schalek, Alois Herndl, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg*; în Budapesta: *A. V Goldberger, Anton Mezei, Eckstein Bernat*; în Frankfurt: *G. L. Daube*; în Hamburg: *A. Steiner*.
Prețul insertiunilorŭ: o seria garmondŭ pe o colónă 6 cr. in 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicări mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina III-a o seria 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANULŬ LII.

„Gazeta“ iese în fiecare ḑi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria
Pe unŭ anu 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
Pentru România și străinătate
Pe unŭ anu 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 francĭ, pe trei lunĭ 10 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele postale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Brașovŭ:
la administrațiune, piața mare Nr. 22, etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe treĭ lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Po unŭ anŭ 12 fl. pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ.
Atâtŭ abonamentele câtŭ și insertiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 161. Brașovŭ, Mercurĭ 19 (31) Iulie 1889.

Brașovŭ, 18 Iulie.

Guvernulŭ ungurescŭ a datŭ acum fățișŭ mâna cu Kulturegyletulŭ, după-ce a vĕḑutŭ că li-s'a ruptŭ masca de pe obrazŭ și că nu mai e chipŭ a'șĭ acoperi nenorocitele lorŭ intențiunĭ și scopurĭ.

Până acum ne spuneu mereu reptilele ungurescĭ, că guvernulŭ n'are nicĭ o legătură cu Kulturegyletulŭ, deși organele guvernului s'au pusŭ în fruntea acestei reuniunĭ de maghiarisare; adĭ acelèșĭ reptile, ne mai putênd'o duce cu minciuna, nevoite suntŭ sĕ ne arate pe guvernŭ la brațŭ cu Kulturegyletulŭ, lucrând împreună pentru înființarea asilurilorŭ ungurescĭ de copii printre poporațiunea nemaghiară și uneltindŭ astfelŭ împreună pentru maghiarisarea copiilorŭ cetățenilorŭ nemaghiarĭ.

Atacululŭ e îndreptatŭ în linia întâiu asupra comitatului Hunedórei, unde limba și naționalitatea românéscă, peste totŭ viéța româvéscă e puternică, lucru ce-i supĕră și-i aduce la desperare pe dușmanii némului românescŭ. Pentru ca sĕ nimicéscă acéstă viéță românéscă, lucréză și administrația și guvernulŭ și Kulturegyletulŭ, și toțĭ și-au întrunitŭ puterile, ca prin înființare de asilurĭ orĭ grădinĭ ungurescĭ de copii în diferite comune, ademenindŭ pe copii Românilorŭ, sĕ despóie elementulŭ românescŭ din acelŭ comitatŭ de limba și naționalitatea sa.

Conducĕtorilorŭ și povĕțuitorilorŭ poporului nostru hunedorénŭ li-suntŭ de multŭ bine cunoscute aceste uneltirĭ dușmane și, dela lorŭ li-suntŭ de multŭ cunoscute, trebue sĕ le cunóscă acum prin ei și poporulŭ nostru românŭ, care-șĭ va deșchide ochii în patru, ca sĕ nu cadă în cursa ce i-se întinde lui și copiilorŭ lui de dușmanii limbei nóstre.

Unŭ altŭ comitatŭ, asupra căruia începe a se descărca povoiulŭ uneltirilorŭ de maghiarisare, e Făgărașulŭ.

După dispositiunea căzăcéscă a fișpanului de a se maghiarisa notariatele comunale și cercuale, vine acum la rêndŭ sĕ fiă silită capitala comitatului, Făgărașulŭ, de a contribui, ca comună, la maghiarisarea poporațiunei acestui orașŭ, cu banii acestei poporațiunĭ.

Astfelŭ inspectorulŭ școlarŭ ungurescŭ și preotulŭ calvinescŭ au propusŭ sĕ se înființeze în Făgărașŭ o „grădină de copii orășenéscă“, plătindŭ comuna pentru întreținerea ei 250 fl., ér restulŭ a promisŭ sĕ 'lŭ plătéscă guvernulŭ și Kulturegyletulŭ, și dreptŭ mulțămită pentru acéstă „mărinimósă“ promisiune sĕ se numéscă în comitetulŭ conducĕtorŭ unŭ membru de către inspectorulŭ ungurescŭ de șcóle și unulŭ de către Kulturegyletŭ; ér proto-judele propuse sĕ se înființeze acéstă grădină de copii încă cu începerea anului școlarŭ următorŭ.

Așadér cu banii Românilorŭ și Germanilorŭ din Făgărașŭ sĕ se înființeze acolo unŭ cuibŭ de maghiarisare, pentru că așa cerŭ pote interesele păturei jidano-maghiare, ce s'a încuibatŭ în acelŭ centru alŭ comitatului, de altmintrelea cu desĕvêrșire românescŭ, și pentru că așa voesce și poruncesce „cinstitulŭ“ guvernŭ ungurescŭ.

Nu-i destulŭ că unele comitate, prin votulŭ minoritățilorŭ jidano-maghiare, carĭ adĭ formézā maioritatea artificială în județe, au fostŭ supuse la dărĭ pentru pĕcătósele scopurĭ ale Kulturegyletului, — ci acum cei dela putere se apucă cu tótă seriositatea de realisarea planurilorŭ fantastice ale sĕcuiului Beksics și altora, și vorŭ sĕ creeze acum și cu banii comunelorŭ nemaghiare cuiburĭ de maghiarisare.

Rĕmâné-vorŭ muțĭ contribuabilii nemaghiarĭ în fața acestorŭ periculóse uneltirĭ de maghiarisare? Conducĕtorii și povĕțuitorii poporului românŭ îșĭ iau grea rĕspundere asupră-șĭ, de nu vorŭ căuta sĕ pună stavilă canibalismului kulturegyletistŭ.

Ér poporulŭ, fiă elŭ din comitatulŭ Hunedórei orĭ alŭ Făgărașului, fiă elŭ din orĭ-ce altŭ comitatŭ alŭ Ardélului, Bănatului și Țĕrii ungurescĭ, sĕ veghieze asupra copiilorŭ sĕi, ca nu cumva sĕ fiă înghițițĭ de bălaurulŭ maghiarismului.

Călĕtoria miniștrilorŭ Baross și Weckerle în Ardélŭ.

O fóiă ungurescă oposițională din Pesta scrie:

Nu scimŭ, ce scopurĭ și țelurĭ urmărescŭ amêndoi miniștrii în călĕtoriile lorŭ, nu scimŭ nicĭ aceea, décă e adevĕratŭ ce amŭ cetitŭ în unele ḑiare, anume că miniștrii vréu sĕ ridice comerțulŭ și industria în Brașovŭ, poporațiunei rĕu păgubite de către România vréu sĕ-i deschidă nouĕ isvóre de câștigŭ și vréu sĕ facă drumŭ unei nouĕ legăturĭ cu România.

Sperămŭ că celŭ puținŭ o parte din aceste scirĭ corĕspunde adevĕrului, cu tóte astea chiar de n'ar fi așa, călĕtoria miniștrilorŭ totușĭ numai câștigŭ póte aduce. Căcĭ e cu neputință sĕ nu le bată la ochĭ miniștrilorŭ, ceea ce bate la ochĭ fiă-cărui călĕtorŭ în Ardélŭ. Nu ne îndoimŭ nicĭ unŭ momentŭ, că d-lŭ Baross va vedé, câtŭ de rĕu îșĭ implinescŭ problemele lorŭ căile ferate în Ardélŭ și că d-lŭ Weckerle va auḑi, câtŭ de greu le este bieților̆ ómenĭ a-șĭ plăti dările; totŭ așa suntemŭ convinșĭ, că d-lŭ Baross trebue sĕ védă, câtŭ de puținŭ a făcutŭ până acum statulŭ pentru desvoltarea industriei și că d. Weckerle trebue sĕ afle, *ce pagube enorme a cășunatŭ în Ardélŭ rĕsboiulŭ vamală cu România.*

Statulŭ are fațá cu Ardélulŭ fórte marĭ îndatorirĭ și numai folosŭ póte aduce, că doi miniștri adună informațiunĭ la fața locului și audŭ plângerile și dorințele poporațiunei. Putemŭ admite, că amêndoi miniștrii vorŭ procede și în viitorŭ cu aceeașĭ energiă, ce au dovedit'o și până acum, și dorimŭ ca ei în faptă sĕ merite tóte acele imnurĭ de laudă, ce la astfelŭ de călĕtorii li-s'au adusŭ, durere în modŭ nemeritatŭ, din abundanță predecesorilorŭ lorŭ.

Vorbă sĕ fiă, câtŭ târgŭ se face! Par'că de nĕcasurile poporațiunei îi dóre capulŭ pe miniștrii ungurescĭ! Lorŭ li- e la alte comedii gândulŭ, sĕ védă câtŭ de maghiarisatŭ e Ardélulŭ, și când colo se întorcŭ la Pesta cu buzele drêmboiate, după-ce bravii Românĭ le au rĕspunsŭ, când li-s'au adresatŭ „domnii“ unguresce: Suntŭ Românŭ, domnule!

SCIRILE ḐILEI.

A pățit'o ministrulŭ ungurescŭ. Din Hunedóra i-se scrie „Telegrafului românŭ“ din Sibiiu: Mercurĭ în 12/24 Iulie a. c. la $10^1/_2$ óre a. m. au sositŭ la Hunedóra cu trenŭ separatŭ ministrii Weckerle și Baross. Au cercetatŭ castelulŭ lui Iónŭ Huniade și băeșagulŭ de ferŭ și la $1^1/_2$ óre p. m. au plecatŭ spre Petroșenĭ. Notezŭ și împrejurarea aceea, carea altcum de sine se înțelege, că nu póte lipsi cu astfeliu de ocasiunĭ: E vorba despre succesulŭ în limba maghiară în Hunedóra. Ministrulŭ Baross, întrebândŭ pe șefulŭ dela băeșagulŭ de ferŭ, că lucrătorii suntŭ toțĭ maghiarĭ? I-a rĕspunsŭ, că suntŭ de mai multe némurĭ, însĕ toțĭ sciu unguresce. Intr'aceea nu face trei pașĭ ministrulŭ Baross, și pe basa afirmațiunei șefului, întêlnindŭ unŭ lucrătorŭ dela acelŭ băeșagŭ, îlŭ și agrăesce pe unguresce, la ceea-ce căpĕtă rĕspunsulŭ neașteptatŭ: *„Sunt Românŭ, domnule!“* — Bravo Românŭ! așa se cade sĕ se rĕspundă maghiarisatorilorŭ, fiă ei măcarŭ și ministri ungurescĭ.

***

Colera la Pesta. După cum se anunță din Pesta, în Foth, aprópe de Pesta, s'au ivitŭ casurĭ de Cholera nostras. Unŭ locuitorŭ cu numele Kováts a și cădutŭ jertfă acestei bóle, ér patru membri din familia rĕposatului Kováts zacŭ greu bolnavĭ. Viceșpanulŭ a și trimisŭ pe fisiculŭ centralŭ Dr. Hirko la Foth, ca sĕ ia mĕsurile necesare.

***

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS.“

Strîgele.

(Notiță istorică-critică.)

O carte îmĭ zace pe masă; ea este eșită din condeiulŭ unui Ungurŭ orĭ Armênŭ, numitŭ Kádár Iózsef, și conține istoria comunității bisericescĭ evangelice din Deșiu și pe scurtŭ și istoria orașului (A deési ev. ref. egyház-község története kapcsolatban a város kiválóbb eseményeivel), de Kádár Iózsef an. 1882. O rĕsfoiescŭ cu băgare de sémă și aflu câteva date istorice fórte prețióse pentru istoria compatrioțilorŭ maghiarĭ și încă ceva... fórte puținŭ critică. Cu tóte acestea cartea este de ceva interesŭ și pentru noi Românii; în ea ni-se face cunoscutŭ timpulŭ unirii Românilorŭ, carĭ locuescŭ în acestŭ orașŭ; așa la pagin. 113 cetimŭ, că Românii, protegiațĭ din partea reginei Maria Teresia, au ajunsŭ în acea plăcută posițiă, încâtŭ cam pe la anulŭ 1770 căpĕtară dela orașŭ locŭ, unde sĕ-șĭ zidéscă biserică; și noua comunitate bisericéscă unită de aicĭ înaintase, împărtășesce totŭ de acele favorurĭ' de carĭ avură parte și catolicii și Armenii colonisațĭ aicĭ.

Românii de asemenea cu Armenii și catolicii—ḑice Kádár la pag. 116 — au fostŭ colonisațĭ pe la anulŭ 1726 în acestŭ orașŭ de către contele Haller Pál, unŭ catolicŭ zelosŭ, cu scopŭ ca sĕ sporéscă numĕrulŭ catolicilorŭ din Deșiu; Românii dela anulŭ 1726—1780 au cercetatŭ biserica catolică, și numai cam de pe la anulŭ 1780 au pututŭ Românii de aicĭ a se ruga lui Dumneḑeu în propria lorŭ biserică.

Credŭ, că Românii din acestŭ orașŭ au începutŭ sĕ se unéscă cam de pe la anulŭ 1726; asertiunea însĕ, că Românii au venitŭ în acestŭ orașŭ pentru întâiadată totŭ la acestŭ anŭ, este atâtŭ de slabă, încâtŭ cu o singură suflare se spulberă.

Dér altceva este în cartea din cestiune, ce mĕ interesézā. La pag. 213, unde autorulŭ schițézā viéța religiósă-morală a cetățenilorŭ din Deșiu din secolulŭ XVIII, spunêndŭ că cetățenii, fiindŭ sĕracĭ și ignorațĭ, credeau în diavolĭ, carĭ în chipŭ de babe bĕtrâne (strîgĭ, strigóice) orênduiescŭ sórtea ómenilorŭ, împiedecă cursulŭ obicĭnuitŭ alŭ naturei, cu unŭ cuvêntŭ facŭ felŭ de felŭ de minunĭ, — între altele mai ḑice, că acéstă credință deșértă, rușinósă pentru véculŭ XVIII, a fostŭ și mai tare lățită prin împrejurarea, că Românii colonisațĭ în orașŭ își rĕspândiau în felŭ de felŭ de variații povețele.

Aci suntemŭ la obiectulŭ nostru propriu ḑisŭ! Sĕ vedemŭ, vorbele lui Kádár au ele adevĕrŭ, séu suntŭ scornitĬ rĕutăcióse, vre-o istoriă pe apă?

Cumcă cetățenii maghiarĭ ai Deșiului din secolulŭ XVIII credeau în strîgĭ (boszorkány), nu o négă Kádár. Și nicĭ nu o póte nega. Acte păstrate de pe atuncĭ, dovedĭ nerĕsturnabile mărturisescŭ, că dela anulŭ 1726 până la an. 1793 *în Deșiu au fostŭ mai multe femci nefericite arse din partea orășenilorŭ* pe paie de bobŭ, *sub pretecstŭ, că ele arŭ fi strîgĭ.* Cenușa osĕmintelorŭ lorŭ schingiuite în cele patru cornurĭ ale orașului au fostŭ date vêntului. Credința deșértă stăpânise mințile cu desĕvêrșire! O copilă mărturisise, că ochĭ cu ochĭ vĕḑuse: cum mamă-sa, care'i dăduse viéță, se prefăcu în câne etc., fiindŭ strîgă. Și bietulŭ poporŭ credea, că acéstă femeiă e causa, de nu se milostivesce Dumneḑeu cu plóiă asupra orașului. *Femeiă e supusă la felŭ de felŭ de torturĭ și suferindŭ cele mai cumplite durerĭ, trece dintre cei vii* — póte mângăiată cu gândulŭ, că în mormêntŭ o sĕ afle pace și repausŭ, de ce în lume nu mai avù parte. Dér orbia nicĭ aicĭ nu o lasă sĕ se odihnéscă; *o scotŭ afară din gropă, îi împlântă unŭ parŭ ascuțitŭ prin inimă* și, întórsă cu fața în josŭ, érășĭ o punŭ în sicriu.

Asta e mare pată pentru burgesimea Deșiului—va fi socotitŭ jupânulŭ Kádár; ce sĕ facă decĭ? Ah, dér ce sĕ nu facă? Voindŭ decĭ Kádár a neteḑi tréba, cum se ḑice românesce, superstițiunea asta rușinósă trebuia, baremĭ în parte, pusă în spinarea Românilorŭ. Va sĕ ḑică, Românii în mare mĕsură „întunecaseră“ mințile burgesilorŭ și de altfelŭ

Despre potopulŭ din Tărlungenĭ se mai comunică: Din văile munţilorŭ năvăli unŭ potopŭ în uliţele românescĭ dela capĕtulŭ Tărlungenilorŭ, ducêndŭ cu sine totŭ ce nu-i putea resista. In casa ḑilerului Iónŭ Zaharia se aflau doi copii micĭ sub supravegherea bunichii lorŭ. Apa întră în casă; bĕtrâna, temêndu-se sĕ nu se derîme casa, scóse pe copilulŭ celŭ micŭ din casă şi'lŭ aşeḑă pe gardŭ între două lemne, apoi se'ntórse sĕ scape şi pe celalaltŭ copilŭ. Abia eşi cu elŭ din casă, şi vĕḑu cu grózŭ, că gardulŭ cu copilulŭ a dispărutŭ fără urmă. Cu mare greutate scăpă bĕtrâna de valurĭ, carĭ crescuseră, fugindŭ pe délulŭ din apropiere, de unde vĕḑu dĕrîmându-se casa. Valurile întrară'n casă pe ferestri şi pe uşĭ, nimiciră mijlócele de traiu de prin cămărĭ şi pivniţe, ér în odăi înotau mobilele, haine şi rufe, devenindŭ unele în stare de a nu se mai puté întrebuinţa. In biserica ev. era apa de unŭ metru de înaltă, în şcóla de statŭ fŭ nimicită tótă mobila învĕţătorului. In grădina de copii se jucau 21 de copii, carĭ abia după marĭ opintirĭ au pututŭ fi scăpaţĭ. Intr'o casă dusă de apă se îneca o femeiă, ér alta, suindu-se pe coperişŭ, isbuti sĕ scape pe o bêrnă tare. Multe scene grozave s'au petrecutŭ cu acéstă ocasiune. Paguba e de celŭ puţinŭ 20,000 fl., la care adăugêndu-se şi pagubele pricinuite pe câmpŭ de grindină, precum şi de foculŭ dela 18 Iulie, când au arsŭ 22 de case împreună cu edificiile laterale, paguba totală se urcă la o sumă enormă, aşa că fără ajutorŭ streinŭ nenorocita comună cu greu se va puté restaura.

*
* *

Fundaţiune. „Biserica şi Scóla“ din Aradŭ publică regulamentulŭ administrărei nouei fundaţiunĭ şcolare a fericiţilorŭ fundatorĭ Zahariă Mihocŭ şi Ecaterina Pappŭ. Fundaţiunea acésta constă din 4000 fl. capitalŭ şi este încredinţată spre administrare Consistoriului românŭ gr. or. din Oradea-mare. Din venitele acestei fundaţiunĭ se vorŭ da, începêndŭ cu anulŭ şcolasticŭ 1889/90, deocamdată câte 4 stipendii de câte 40 fl. pentru acei studenţĭ românĭ de religiunea gr. or. dela gimnasiulŭ românŭ din Beiuşŭ, carĭ, fiindŭ sĕracĭ şi moralĭ, vorŭ puté arăta celŭ mai bunŭ progresŭ în studiu.

*
* *

Emigrările. Étă cum îşĭ începe „Erd. Hir.“ articululŭ sĕu de fondŭ dela 25 Iulie: „Totŭ mai îngrijitóre devinŭ pentru naţiunea nóstră emigrările, ce se facŭ în masse, la America. Pe lângă tóte dispositiunile energice, ba s'ar puté ḑice chiar draconice, ce le-au luatŭ guvernulŭ şi autorităţile, emigrările nu numai nu se împuţinéză, ci, din contră, crescŭ.“ Fóia ungurésca citéză cuvintele contelui Széchenyi, care a ḑisŭ despre Ungurii sĕi: „Suntemŭ atâtŭ de puţinĭ, încâtŭ chiar şi ucidĕtorii de tată arŭ trebui sĕ fiă îndurătorĭ faţă cu noi.“ Cere apoi fóia ungurésca sĕ se ia mĕsurĭ şi mai energice, dér nu cu rĕulŭ, ci cu binele. — Sĕ înceteze dările apăsătóre, esecuţiunile, prigonirile şi nedreptăţirile, sĕ se pună capĕtŭ miseriei, defraudărilorŭ şi altorŭ nenumĕrate rele, atuncĭ vorŭ înceta emigrările.

*
* *

Bólă între porcĭ In Deişóra s'a ivitŭ între porcĭ o bólă epidemică, ce nu s'a pututŭ constata până acum.

*
* *

Postŭ de magistru poştalŭ. Cu contractŭ şi depunêndu-se cauţiune de 200 fl., e de ocupatŭ postulŭ de magistru poştalŭ pentru oficiulŭ poştalŭ şi telegraficŭ din Rodna vechiă, comit. Bistriţa-Năsĕudŭ. Léfa: 470 fl. pe anŭ, 65 fl. cheltuelĭ de cancelariă, 84 fl. chetuelĭ de distribuire, 10% tantiemă din venitulŭ brutŭ alŭ oficiului telegraficŭ, şi unŭ pauşalŭ de espedare ce se va hotărî ulteriorŭ. Petiţiile se adreséză la direcţia poştală din Sibiiu.

*
* *

Studenţĭ bulgarĭ la universitatea din Bucurescĭ. „Românulŭ“ spune că cu începerea anului şcolarŭ 1889/90, vorŭ veni în Bucurescĭ mai mulţĭ studenţĭ bulgarĭ, carĭ suntŭ decişĭ a se înscrie şi a urma acolo cursurile facultăţii de medicină.

*
* *

Ḑiua critică anunţată de astronomulŭ Falb pe Sâmbăta trecută a adusŭ, ca şi cu două ḑile mai nainte, o furtună violentă, care a ţinutŭ şi peste nópte şi care a rĕcitŭ fórte multŭ temperatura, aşa că séra nu poţĭ eşi din casă uşorŭ îmbrăcatŭ, décă nu vrei sĕ te espui rĕcelei.

Continuarea raportului

în procesulŭ părintelui Lucaciu.

Sătmarŭ, 13 Iulie 1889.

(Urmare.)

Se mai impută acusatului — continuă apĕrătorulŭ, — că agitéză şi lucră în contra şcólelorŭ de statŭ, carĭ s'au ridicatŭ şi se mai totŭ înfiinţéză cu scopulŭ de a desnaţionalisa pe copiiĭ de Românŭ. Déră acusatulŭ şi aicĭ numai datorinţa şi-o împlinesçe, pentru-că elŭ, pe lângă aceea că e Românŭ şi cetăţénŭ, mai e şi preotŭ, membrulŭ unui clerŭ şi alŭ unei bisericĭ, alŭ căreia capŭ supremŭ, Pontificele romanŭ Leo XIII., cu ocasiunea jubileului de 200 de anĭ a reocupării cetăţii Buda din mânile Musulmanilorŭ, a dispusŭ în Enciclica sa adresată chiar episcopatului Ungariei, ca din rĕsputerĭ sĕ nisuéscă într'acolo, ca din pruncii fidelilorŭ sĕi nicĭ unulŭ sĕ nu cerceteze scólele de statŭ şi comunale. Étă textulŭ enciclicei, privitorŭ la acésta: „......şi Noi nu ne putemŭ reţiné, sĕ nu Vĕ rugămŭ cu cea mai mare căldură, ca în acéstă direcţiune sĕ desvoltaţĭ cea mai energică activitate. Intru aceea continuaţĭ a admonia fără încetare pe părinţii de familiă, sĕ nu-şĭ trimită pruncii în scóle de aceste, unde se espunŭ periculului de a-şĭ perde credinţa creştină, şi vĕ îngrijiţĭ totodată, ca sĕ aveţĭ scóle eminente prin acurăteţa doctrinelorŭ şi prin purtarea corectă a învĕţătorilorŭ, şi carĭ suntŭ conduse, prin auctoritatea Vóstră sub îngrijirea clerului“. Décă urméză şi esecută acestŭ sfatŭ alŭ capului supremŭ alŭ bisericei, Vasiliu Lucaciu dóră agită?

Dér sĕ admitemŭ, că tóte punctele incriminate le-ar fi vorbitŭ V. Lucaciu; de ar şi fi dréptă delaţiunea tótă, nicĭ atuncĭ nu ar forma materia §-lui 172.

Sĕ vedemŭ acum protocolulŭ. Inainte de tóte observŭ, că citirea în traducere maghiară a protocolului a fostŭ incorectă, deórece românesce ar fi trebuitŭ sĕ se cetéscă, în textulŭ acela originalŭ, ce l'au compusŭ notarii. Acesta ar fi trebuitŭ sĕ fiă basa procedurei şi nu celŭ maghiarŭ, în contra căruia am sĕ-mĭ facŭ esceptiunile. E dreptŭ, că nicĭ protocolulŭ românescŭ nu reproduce fidelŭ, din cuvêntŭ în cuvêntŭ, vorbirea lui Lucaciu, dér celŭ unguréscŭ nu corĕspunde nicĭ celui românescŭ măcarŭ. A binevoitŭ d-lŭ preşedinte sĕ ḑică nu odată în cursulŭ pertractării, că tóte suntŭ la Dumneḑeu, elŭ scie mai bine tóte, şi că judii au sĕ judece după cele ce le suntŭ înainte. Apoi acele prea puţinŭ potŭ servi la o judecare, căcĭ vedemŭ şi constatŭ că şi însaşĭ traducerea e gresită. Intre multele greşelĭ sĕ amintescŭ numai că „Împĕratulŭ“ e tradusŭ cu cuvêntulŭ „császár“. Poporulŭ românescŭ sub cuvêntulŭ Impĕratŭ nu înţelege „császár“, ci domnitorŭ, la noi însĕ domnitorulŭ e rege, prin urmare în traducere ar fi trebuitŭ aşa sĕ se scrie şi reproducă. Mai traduce apoi cuvêntulŭ „lăpădătură“ cu „köpedelem“, acésta încă e o erore, ca celelalta multe, cu carĭ nu vréu a mĕ ocupa aicĭ in detaiu, constatândŭ numai, că traducerea nicĭdecum nu e corectă.

Mi-ar fi plăcutŭ sĕ se cetéscă acestŭ protocolŭ românesce, ca publiculŭ mare sĕ fi înţelesŭ şi sĕ fi vĕḑutŭ, câtŭ de cu rea voinţă s'a interpretatŭ totŭ lucrulŭ, şi cum din nimica s'a făcutŭ unŭ aşa mare capitalŭ.

Vinŭ acum la a treia parte, la fasiunile şi demonstrările martorilorŭ. S'au fostŭ ascultatŭ circa 30 de martorĭ. Câţĭ dintre aceştia au fasionatŭ în contra acusatului? S'au aflatŭ numai patru, carĭ au susţinutŭ delaţiunea lorŭ şi acusarea faţă de dênsulŭ. Pap Zs., Lipták I. bĕtrânulŭ şi feciorulŭ sĕu, şi Róth Mátyás, dér nicĭ aceştia nu fasionéză într'o formă. Şi aceştĭ martorĭ, faţă cu carĭ am arătatŭ că are locŭ celŭ mai greu dubiu cu respectŭ la fasiunile lorŭ, au fostŭ admişĭ la jurămêntŭ. 'Mĭ pare fórte rĕu că s'au juratŭ, de-óre-ce au făcutŭ, căcĭ li-s'a datŭ ocasiune sĕ facă, jurămêntŭ falsŭ. O parte recunósce că nu scie românesce, faţă cu celalaltŭ se adeveresce că nu a statŭ în continuu la conferinţă şi l'a ascultatŭ numai întreruptŭ pe oratorŭ; a trebuitŭ sĕ servéscă, sĕ mĕsure beuturĭ, sĕ priméscă şi sĕ iee banĭ şi sĕ aprindă ţigările óspeţilórŭ. Pap Zsiga, afară de aceea că a însecenatŭ cértă cu oratorulŭ, precum a recunoscutŭ chiar şi elŭ, e de celŭ mai negru şi slabŭ caracterŭ; şi adĭ stă sub acusaţiune criminală aicĭ la tribunalulŭ Sătmărénŭ pentru falsificare de cambii. După hotărîrile înaltei Curie, mărturiile de felulŭ acesta nu potŭ avé nicĭ unŭ locŭ.

Dér mai am sĕ espunŭ unŭ altŭ argumentŭ în contra considerării mărturiilorŭ acestora. Anume aceştia au subscrisŭ unŭ actŭ, o delaţiune, care în tóte părţile sale adĭ se reduce la valórea saj: la falsitate. Aceştia până în capĕtŭ au statŭ morţişŭ lângă delaţiunea lorŭ: lucru uşorŭ de esplicatŭ, frica de calumniare i-a făcutŭ sĕ rĕmână până în capĕtŭ consecuenţĭ. Adĭ însĕ acésta calumniare e vĕdită, şi calumniatorii au fostŭ admişĭ la jurămêntŭ. Étă patru jurăminte false. Au recunoscutŭ toţĭ, că nu pricepŭ limba literară română, în care a vorbitŭ d-lŭ Lucaciu, prin urmare suntŭ în cea mai mare rătĕcire faţă cu cuprinsulŭ acelei vorbirĭ. Am ḑisŭ mai susŭ, că Pap Zsiga şi adĭ e în cercetare criminală pentru falsificare de cambii. Elŭ a compusŭ delaţiunea, elŭ a şi câştigatŭ pentru dênsa ómenĭ; ba s'a vĕḑutŭ că a silitŭ şi ameninţatŭ ca sĕ-şĭ prindă tovarĕşĭ. Ce a pututŭ îndemna pe acéstă esistenţă miseră la unŭ asemenea pasŭ? Inimiciţia lui faţă cu Lucaciu, pe care póte nu numai dela conferinţa din Tĕuţĭ, ci şi înainte de aceea l'a urîtŭ? In înţelesulŭ sentinţelorŭ curiale aceştĭ martorĭ nu potŭ fi luaţĭ în nicĭ o consideraţiune.

Faţă cu aceştĭ martorĭ mincinoşĭ suntŭ 14 carĭ nicĭ prin trecutulŭ, nicĭ prin presentulŭ lorŭ nu dau locŭ nicĭ unei îndoielĭ. Purtarea lorŭ nu numai că nu e nepatriotică, ci mai pre susŭ de orĭ ce îndoiélă ei suntŭ nisce bărbaţĭ, înaintea cărora, décă nicĭ n'amŭ reflecta la însemnata posiţiune socială ce-o ocupă, totŭ omulŭ binecugetătorŭ are sĕ stea cu respectŭ. Şi faţă cu aceştĭ bărbaţĭ onorabilĭ suntŭ admişĭ 4 mărturii dintre esistenţele cele mai dubie. Tristŭ, de totului totŭ tristŭ!

Dér are acestŭ procesŭ o altă lature, cu care ar trebui sĕ ne ocupămŭ de totŭ amĕnunţitŭ, înţelegŭ scrisórea comitelui supremŭ, pe care şi preşedintele numai c'unŭ resensŭ órecare şi cu neplăcere o-a cetitŭ la cererea mea. Nu sciu cum sĕ numescŭ acéstă scrisóre, rescriptŭ orĭ recercare oficiósă? Destulŭ, că acéstă scrisóre, pe care on. preşedinte cu neplăcere a vĕḑut'o între acte, delătură ceaţa, ce a acoperitŭ până adĭ acéstă afacere. On. procurorŭ n'a reflectatŭ la ea, rĕu a făcutŭ, póte că şĭ-a avutŭ considerantele sale bine combinate. Mĭ-ar fi voia şi aş sci sĕ suplinescŭ eu pe d-lŭ procurorŭ în acestŭ defectŭ alŭ sĕu întru rĕsfoirea actelorŭ şi apreţiarea acelora, dér părăsescŭ şi eu punctulŭ acesta atâtŭ de odiosŭ pentru tribunalŭ, şi purcedŭ mai departe.

Acum ar fi rêndulŭ sĕ reflectezŭ la cele ḑise de d-lŭ procurorŭ, însĕ nu mĕ genezŭ sĕ declarŭ, că mai că nu am la ce reflecta. Nu a fost în stare sĕ aducă nicĭ unŭ faptŭ séu casŭ concretŭ pentru proptirea acusaţiunei sale. Vĕ spunŭ, că mĭ-au vătĕmatŭ auḑulŭ multe câte le-a vorbitŭ d-lŭ procurorŭ, carĭ n'au avutŭ nicĭ o basă, şi carĭ au fostŭ luate numai aşa din aerŭ. Mĕ rogŭ, onoratŭ tribunalŭ, când cineva se acusă c'unŭ pĕcatŭ atâtŭ de mare, ca celŭ din vorbă, nu e destulŭ a apuca prin aerŭ, ci se pretindŭ casurĭ concrete. A ḑisŭ d-lŭ procurorŭ, că întru documentarea pĕcatului, atribuitŭ d-lui Lucaciu, se provócă la opiniunea publică. Dér prin opiniunea publică putemŭ noi ceva documenta? Orĭ dóră ḑiarele desbrăcate de orĭce simţŭ mai nobilŭ suntŭ opinia pu-

---

întunecaţĭ! Până erĭ, alaltăerĭ Românii treceau de simpli muritorĭ şi nime nu mai avea ce sĕ înveţe dela ei. Acum vine Kádár şi ne spune în gura mare, că lucrulŭ nu stă tocmai aşa, că Maghiarii din Deşiu în secolulŭ trecutŭ învĕţaseră ceva dela ţĕranii românĭ, învĕţaseră „ignoranţă“ şi „credinţă deşértă“!

Minciuna nu numai că e ruşinósă, dér, dându-te de golŭ, te bagă în felŭ de felŭ de încurcăturĭ. Kádár la pag. 116 ne spune, că Românii numai la anulŭ 1726 au fostŭ colonisaţĭ în Deşiu — acum totŭ în acestŭ anŭ se arde şi o „strigă“ de către burgezĭ; cum dér îşĭ póte închipui Kádár, că „luminaţii“ burgezĭ şi învĕţaseră dela „proştii“ de iobagĭ românĭ a crede în strîgi? Ér décă au învĕţatŭ dela aceştia, trebue că vieţuiseră multŭ timpŭ împreună.

Décă Kádár avea de gândŭ sĕ scótă la ivélă numai şi numai adevĕrulŭ istoricŭ, atuncĭ nu avea lipsă sĕ se foloséscă de apucătura mai susŭ pomenită. Şi întru adevĕrŭ, décă îşĭ da sémă, ca istoricŭ nepreocupatŭ, despre împrejurările sociale din véculŭ trecutŭ, décă scia, că ce separatismŭ domnia între iobagiulŭ românŭ şi cetăţénulŭ ungurŭ sumeţŭ, décă 'şĭ-ar fi datŭ ochii rótă şi asupra altorŭ oraşe şi comune din véculŭ de atuncia, nelocuite de sufletŭ românescŭ, s'ar fi convinsŭ pe deplinŭ, că superstiţioşĭ şi întunecaţĭ la minte au fostŭ Maghiarii ei dela sine, fără sĕ'i mai întunece alţii.

Da, s'au făcutŭ paşĭ încă fórte de demultŭ, pentru a împedeca poporulŭ din patriă dela crudelităţĭ cum era şi arderea de vie a strîgelorŭ. Astfelŭ scimŭ, că Colomanŭ, rege alŭ Ungariei, luase o hotărîre fórte de lăudatŭ în ceea-ce privesce credinţa poporului incultŭ cu privire la strîgĭ. — (Colom. reg. Decr. Libr. I. c, 57.) Dér unŭ decretŭ nu face încă lumină în o. ţéră întrégă, o trăsură de condeiu încă nu póte risipi întunereculŭ şi o mâuă binevoitóre nu totdéuna póte despăingeni ochiulŭ prea împăingenitŭ. Aşa este; pentru-ca popórele sĕ nu crédă în strîgĭ, în secolulŭ XVIII, în secolulŭ revoluţiunei francese, era de lipsă schimbarea felului de gândire, chipulŭ de vedere alŭ poporului incultŭ. Era lipsă de unŭ mai mare adagiu de cultură. Şi cultură în véculŭ trecutŭ în patria nóstră puţină era.

Burgezii maghiarĭ din Deşiu nu aveau lipsă sĕ împrumute dela Românĭ felŭ de felŭ de credinţe deşerte, căcĭ ei de ei erau destulŭ de superstiţioşĭ şi nu atingerea lorŭ cu Românii, ci starea lorŭ înapoiată, lipsa lorŭ de cultură ne esplică superstiţiunea ce'i stăpânia.

Dovedĭ istorice, fapte petrecute în alte părţĭ ale Ungariei, una ca una mărturisescŭ starea înapoiată, lipsa de cultură a cetăţenilorŭ acestui statŭ din veaculŭ trecutŭ şi care lipsă de cultură şi stare înapoiată singură ne esplică grozăveniile sĕvêrşite din partea Deşienilorŭ. O sĕ mĕ mărginescŭ numai la următórele:

Pe la sfêrşitulŭ secolului trecutŭ în mai multe părţĭ ale patriei, Ţiganii sunt suspicionaţĭ cu fapte, ce în vecĭ nu făcuseră. Astfelŭ s'au suspicionatŭ bieţii de ei, că nutremêntulŭ lorŭ de tóte ḑilele ar fi carnea de omŭ. In comitatulŭ Hont, pe unde nu-i nicĭ leacŭ de Românŭ, la anulŭ 1782 luna lui Augustŭ comunele Kemencze, Rát şi Czáb acusă pe vre-o 200 de Ţiganĭ, că arŭ trăi cu carne de omŭ. (Vedĭ „Pester Intelligenzblatt“ 1782 n. 36; „Hamburgische Neue Zeitung“ 1782 n. 151; „Frankfurter Staatsristretto“ 1782, n. 157. cit. după „Az erdélyi czigány népköltészet“ de Dr. Wlislovski Henrik, an. 1885.)

Ce va ḑice la acestea jupânulŭ Kádár? Póte că va ḑice, că argumentulŭ acesta dovedesce nu atâtŭ necultura, câtŭ netoleranţa cetăţenilorŭ maghiarĭ pentru Ţiganĭ; dér nu dovedesce, că ei arŭ fi fostŭ atâtŭ de superstiţioşĭ şi în părţile nelocuite de Românĭ, ca în părţile locuite şi de Românĭ. Asta e vorba lui Kádár. Ei bine, noi îi vomŭ pune în vedere documente istorice, ce mărturisescŭ, că şi în părţile nelocuite de Românĭ, totŭ pe acelea timpurĭ, când se pomeniseră în Deşiu grozăveniile mai susŭ amintite, se mai întêmplaseră crudelităţĭ de soiulŭ acesta.

(Va urma.)

blică a d-lui procurorŭ? (Aicĭ d. Coroianŭ face o critică în adevĕrŭ demascătóre a unorŭ ḑiare maghiare, carĭ batŭ toba că representă opinia publică).

A mai ḑisŭ d. procurorŭ, că câtŭ suntŭ de rĕi patrioţĭ Românii aceştia, şi în frunte V. Lucaciu, că şi aicĭ, înaintea tribunalului, deşi sciu cu toţii unguresce, vorbescŭ românesce, esclamândŭ: au nu arată şi acésta, că suntŭ rĕi patrioţĭ?!

Intru adevĕrŭ, lucru originalŭ. Chiar d-sa şi şi d-lŭ preşedinte a observatŭ cu órecare mâhnire a sufletului lorŭ, că legile din 1868 câtŭ suntŭ de liberale faţă cu naţionalităţile, că nicăirĭ pe sub sóre nu se află o lege ca acésta; şi când cetăţenii purcedŭ în înţelesulŭ acestei legĭ atâtŭ de minunate, când pretindŭ esecutarea ei, suntŭ rĕi patrioţĭ. Ce anomalíă!

Nicĭ unŭ statŭ nu póte sĕ esiste fără de observarea legilorŭ, şi fără sĕ pretindă observarea lorŭ şi dela cetăţenĭ. Frumosŭ s'a pronunţatŭ în privinţa acésta şi înţeleptulŭ ţĕrii Fr. Deák căruia avemŭ sĕ-i mulţămimŭ constituţionalismulŭ, bine plămăditŭ şi bine înţelesŭ de dênsulŭ, dér rĕu aplicatŭ astăḑĭ. (Aicĭ advocatulŭ cetesce unŭ pasagiu din discursulŭ lui Fr. Deák, referitorŭ la respectarea drepturilorŭ cetăţenescĭ şi naţionale.)

Prin urmare atitudinea de faţă a Românilorŭ manifestată aicĭ, nu-i e ertatŭ d-lui procurorŭ sĕ-o atace, nu, pentru că vatĕmă celŭ mai sfântŭ dreptŭ alŭ lorŭ, vatămă însăşĭ constituţiunea ţĕrii, a căreia respectare primo loco ar fi datorinţa d-lui procurorŭ.

Nu suntŭ, precum nu au fostŭ nicĭ în trecutŭ, Românii rei patrioţĭ, ei luptă cu arme legale întru recâştigarea drepturilorŭ lorŭ; nu este nicĭ unŭ Românŭ, care ar vré sĕ trécă întru acésta hotarulŭ croitŭ prin însăşĭ legea.

Apoi cuvintele d-lui procurorŭ, că Lucaciu ar face resvrătirĭ, cu intenţiune bine calculată, pentru ca cărţilorŭ sale de rugăciunĭ sĕ le câştige piaţă şi trecere în Bucurescĭ, nicĭ nu se potŭ îndestulŭ desconsidera. E dreptŭ, că acest pasagiu alŭ vorbirei d-lu procurorŭ nicĭ nu l'am înţelesŭ bine, dér şi întru câtŭ l'am înţelesŭ, îlŭ apreţiezŭ după meritulŭ lui, şi'lŭ respingŭ, ca pe unele espresiunĭ, cu carĭ nu şĭ-a ajunsŭ scopulŭ.

E fórte dăunósă şi fatală procederea, ce se observă cu atâta rîvnă în contra nóstră a Românilorŭ. Ḑice şi d. procurorŭ, că acţiunile şi aspiraţiunile Românilorŭ atacă hegemonia rasei maghiare şi întregitatea statului. Unŭ trecutŭ istoricŭ de mai bine de o miiă de anĭ stă la spatele Românilor, carĭ de o miiă de anĭ în bine şi în rĕu au statŭ neclintiţĭ în acéstă patriă lângă Ungurĭ. Nimenĭ, cu nicĭ o literă măcarŭ, nu póte documenta, că Românii cândva s'au sculatŭ în contra ţĕrii lorŭ séu a domnitorului. Avut'au, ce e dreptŭ, în acestŭ lungŭ timpŭ sĕ pórte luptele cele mai crâncene pentru naţionalitatea lorŭ, drepturile limbei şi bisericei, dér în aceste lupte ale lorŭ nicĭ când nu s'au lăsatŭ a se răpi de idei séu fapte, cu carĭ când-va istoria i-ar puté acusa; nicĭ când n'au gravitatŭ Românii în afară, cum de unŭ timpŭ încóce li-se aruncă în faţă, şi nicĭ când n'au pactatŭ cu inimiculŭ ţĕrii spre dauna séu în contulŭ integrităţii acesteia. Şi ar fi timpulŭ supremŭ sĕ védă odată şi fraţii Maghiarĭ, că în naţiunea română au unŭ elementŭ putemicŭ, cu care ar trebui sĕ dea drépta frăţéscă, ca sĕ pótă apĕra interesulŭ celŭ mai scumpŭ comun, esistinţa pacĭnică şi înaintarea frăţéscă întru ajungerea scopului lorŭ. Imĭ vine aicĭ în minte o poveste potrivită din mitologia Grecilorŭ, când Hercules adecă a vrutŭ sĕ-lŭ bată pe urieşulŭ Antheus. L'a luatŭ la trântă şi l'a isbitŭ mai de multe-orĭ la pămêntŭ, dér acesta, fiindŭ fiiulŭ pămêntului, de câteorĭ atingea ţĕrîna, de atâte-orĭ căpĕta puterĭ mai nouĕ. Vĕḑêndŭ Hercules acésta, l'a ridicatŭ în aerŭ şi acolo l'a sugrumatŭ.

Acum mĕ rogŭ, nu era óre mai minunatŭ lucru, décă Hercules, cunoscêndŭ puterea fratelui sĕu Antheus, ar fi datŭ mâna cu elŭ? Ce lucrurĭ minunate arŭ fi pututŭ isprăvi în unire aceste douĕ puterĭ!

Se póte aplica acésta şi la noi, Domnilorŭ. Ne slăbimŭ puterile în luptă frăţéscă, pe când décă şi-arŭ uni aceste douĕ elemente forţele şi puterile, ce lucrurĭ frumóse şi salutare n'amŭ puté sĕ isprăvimŭ.

Reflectezŭ încă numai la împrejurările agrăvătóre şi moderătóre din partea d-lui procurorŭ. E împrejurare agrăvătóre că d-lŭ Lucaciu e omŭ cultŭ şi preotŭ? Şi d. procurorŭ nu a aflatŭ nicĭ una moderătóre. După părerea mea, chiar aceste arŭ trebui sĕ fiă moderatóre, décă întru adevĕrŭ ar fi vorba de o acusare seriósă! Unŭ preotŭ, care cu atâta zelŭ îşĭ împlinesce misiunea sa de a fi farulŭ moralităţii şi ordinii, care atâtŭ se luptă, ca sĕ pună în pracsă spiritulŭ evangeliului; unŭ bărbatŭ cultŭ, cum a binevoitŭ sĕ recunóscă şi d-lŭ procurorŭ, póte sĕ lupte lupta ce i-o impune datorinţa, cultura şi spiritulŭ lui vĕtămatŭ, nicĭ când însĕ nu póte fi precum nicĭ că a fostŭ resvrĕtitorŭ. Ca împrejurare moderătóre aş mai aduce înainte trecutulŭ lui plinŭ de activitate pentru cultură, biserică şi patriă, trecutulŭ fără pată, că nu a fostŭ nicĭ când judecatŭ, precum şi aceea, că nu numai nu s'a făcutŭ, ceea ce e constatatŭ, dér nicĭ că s'a pututŭ face agitare, şi nicĭ de efectulŭ ei vorbă nu póte fi.

Cerŭ prin urmare dela on. tribubunalŭ o judecată dréptă, şi achitarea deplină a acusatului.

*

Vorbirea d-lui Coroianu, precum a fostŭ ascultată cu cea mai viuă atenţiune, pe atâtŭ a şi fostŭ îndestulitŭ cu ea marele publicŭ şi nu numai mie, dér tuturora câţĭ l'au ascultatŭ lĭ-a părutŭ prea multŭ rĕu, că nu a fostŭ măcarŭ unulŭ, care sĕ şĭ-o fi însemnatŭ din cuvêntŭ în cuvêntŭ. Eu m'am nisuitŭ întru câtŭ numai am pututŭ sĕ facŭ acésta, şi întru câtŭ nu mĭ-a scccesŭ, cerŭ scusele atâtŭ ale on. publicŭ cetitorŭ, câtŭ şi a bravului advocatŭ şi elocintelui oratorŭ.

(Va urma).

Corespondenţa „Gaz. Trans".

Domnule Redactorŭ! In 18 l. c. s'a ţinutŭ în Şomcuta-mare *petrecerea de véră* după datina străbună în totŭ anulŭ organisată.

Petrecerea de véră a fostŭ una dintre cele mai splendide şi reuşite. Publiculŭ numĕrosŭ, inteligenţa atâtŭ din locŭ, câtŭ şi din jurŭ bine representată, damele frumosŭ îmbrăcate, voiă bună, care o puteai ceti de pe faţa fiă-cărui, musice melodióse, tóte au fostŭ nisce momente, carĭ au concursŭ la ridicarea petrecerei împreunate nu numai cu folosŭ realŭ în favórea bisericei, ci şi moralŭ, cu ridicarea simţului naţionalŭ şi cu consolidarea armoniei în părţile aceste, unde Şomcuta e o sentinelă.

Dintre onor. dómne am vĕḑutŭ din Şomcuta-mare pe d-na Medanŭ, pe d-na Nyilvanŭ, Takács, Hirsch, d-na vĕd. Popŭ născ. Cotociu din Şomcuta-mare; dintre dómnele din jurŭ d-na Popŭ din Baia-Spria, d-na Gogia din Tiriza, d-na Maiorŭ din Chilióra, d-na Varna din Asuagiulŭ de susŭ, d-na Cotociu din Timişóra, d-na Dosa din Săcăleşenĭ, d-na Bohăţelŭ din Bersau, d-na Sima din Pericei, d na Cornelia Popŭ din Lelsigŭ, d-na Popŭ din Cerneştĭ, d-na Indre din Buciumŭ.

Dintre D-şóre ni-au multŭ plăcutŭ din Şomcuta mare: d-şóra Mariţi Buteanŭ, d-ra Letiţia Mndanŭ, Victoria Varga, Hermina Micu din jurŭ, d-şóra Gogia din Tiriza, d-şóra Gizela Popŭ din Baiaspria, d-şóra Dosa din Secaleşenĭ, d-şórele Virginia şi Valeria Ghelnerŭ diu Valea Groşilorŭ, d-şóra Raţiu din Buciumŭ, d-şóra Lengyel din Stremţiu, dşóra Em. Szabo din Ardihatŭ, d-şóra Ilieşŭ din Lelsigŭ, d-şóra Nistorŭ din Baiaspria, d-şóra Ludovica Sima, d-şóra Burca din Colţirea, d-şóra Anca, d-şóra Ana Kovács, d-şóra Lucreţia Câmpianŭ, d-şóra Anca, d-şóra Stupariu, d-şóra Maximŭ, etc. etc.

Cadrile au fostŭ 3, Romane 2, au jucatŭ cadrile mai multŭ decâtŭ 60 părechĭ. Numai una a lipsitŭ, costumulŭ naţionalŭ de locŭ nu l'am vĕḑutŭ. Rĕu de totŭ, fórte rĕu.

S'au încassatŭ din bilete şi suprasolvirĭ 153 fl. 50 cr. Erogaţiunea din aceştia suntŭ 98 fl. 50 cr., decĭ rĕmâne venitŭ curatŭ în favórea bisericei 55 fl.

Au suprasolvitŭ d-nii: A. Varna, protopopŭ din Asuagiulŭ de susŭ 50 cr.; Ioanŭ Gheţie, profesorŭ în Năsĕudŭ 1 fl.; Vasiliu Indre din Şomcuta 1 fl.; Dragoşŭ not. în Hidéga 1 fl.; Pavelŭ Fenteuşanulŭ din România 1 fl.; Dr. Ioanŭ Orosz, medicŭ din Ardihát 1 fl.; Ioanŭ Szabo, not. Ardihatŭ 1 fl. 30 cr., Ales. Stupariu 50 cr. Ioan Petrovanŭ 50 cr.; Laurenţiu Sima, din Pericei 50 cr.; Molnàr Gerő 50 cr; Drd. T. Bota 50 cr.; Ioanŭ Bucşia 50 cr.; Dr. Iuliu Simonŭ, prof. de teologie în Gherla 1 fl.; Dr. Florianŭ Stanŭ, prof. în Beiuşŭ 1 fl. Nicolau Popŭ 50 cr., Vasiliu Buteanŭ 50 cr.

Nefiindŭ de faţă, ne-au trimisŭ d-nii: Ilus. contele Alesandru Teleki 5 fl., Ales. Erdős archidiaconŭ 5 fl., Ciocanŭ, adv. în Cehu 1 fl. Romulŭ Iorgoviciu 2 fl.

Le dorescŭ Chiorenilorŭ, ca datina frumósă străbună de a ţiné convenirĭ şi petrecerĭ şi de acum înainte sĕ-o susţină, şi sĕ aibă totdéuna aşa reuşite petrecerĭ, căcĭ prin convenirĭ se sólidéză armonia şi numai prin unire în cugete şi fapte putemŭ noi Românii arĕta şoviniştilorŭ că suntemŭ unŭ poporŭ, deşi apĕsatŭ dér firmŭ în caracterŭ şi iubitorŭ de limba şi naţionalitatea sa.

G. Ipse „Selageanulŭ".

Cursŭ pentru industria de casă.

Măgurv, 27 Iuliu 1889.

Georgiu Poppŭ, înv. în Măgura, va deschide unŭ cursŭ de industriă de casă în comuna *Ilva-mare*. Cursulŭ se va începe la 15 Augustŭ şi va dura pănă la 10 Septemvre st. n.

Se va propune:

a) Impletirea pĕlăriilorŭ de paie după tóte formele şi colorile mai usitate.

b) Impletirea corfelorŭ şi a coşurilorŭ de carĕ elegante, din rĕchiţele (sălcĭ).

c) Facerea bâtelorŭ (bastónelorŭ) elegante de tótă forma şi colórea.

d) Compactoria, de Ioanŭ Tivadarŭ, înv. în Ilva mare.

Afară de acestea se va mai da insstrucţiune de către Georgiu Poppŭ şi în ramulŭ pomologiei, atâtŭ teoretice câtŭ şi practice, anume: *a)* Despre îmulţirea pomilorŭ şi a altorŭ arborĭ folositorĭ; *b)* Despre nobilitarea pomilorŭ şi roselorŭ în decursulŭ întregului anutimpŭ. Acestea însĕ se vorŭ propune numai în órele libere.

Instrucţiunea se va face gratuitŭ. Lucrurile făcute vorŭ rĕmâné pentru instructorŭ, din fiă-care ramŭ de industriă însĕ va avé dreptŭ orĭ-care elevŭ alŭ acestui cursŭ a-şĭ duce şi acasă câte unŭ esemplarŭ.

Participanţii vorŭ avé de solvitŭ 6 fl. v. a. pentru materialele tuturorŭ ramurilorŭ de industriă şi încă pănă în 12 Augustŭ, la adresa lui Georgiu Poppŭ, înv. în Măgura (p. u. O. Radna)

Georgiu Poppŭ,
învĕţătorŭ.

Literatură.

Ritualŭ pentru pruncii şcolarĭ din şcólele elementare, de *Titu Budu*, parochŭ în Satu-Şugatagŭ, protopopulŭ districtului Mara, administratorulŭ vicarialŭ alŭ Maramurĕşului, asesorŭ consistorialŭ etc. etc. Preţulŭ 20 cr. v. a. Gherla 1889. Formatŭ micŭ 8⁰ de 55 pag. Opulŭ este menitŭ pentru înlesnirea propunerei catechismului în şcólele poporale şi pórtă clausula aprobărei Preaveneratului Guvernŭ Diecesanŭ. Se póte procura dela autorulŭ (în Falu-Sugatag p. u. Akna-Sugatag, Mármaros).

Revista pedagogică **„Lumină pentru toţĭ"** apare în Bucurescĭ, odată pe lună sub conducerea unui comitetŭ. Calea Moşilorŭ Nr. 138. Abonamentulŭ pe anŭ 12 lei. Cuprinsulŭ numĕrului 1, anulŭ V, 1—30 Iulie 1889: Comitetulŭ de redacţiă, *Eniu Bălteanu*. Sentinţe şi părerĭ pedagogice, culese de *E. B.* Cum trebue sĕ fiă crescerea, ce părinţii o dau copiilorŭ, pentru ca şcóla sĕ-şĭ ajungă mai cu înlesnire înaltulŭ ei scopŭ! (după „Gazeta Trans.") Didactica Magna, de Amos Comenius, tradusă în românesce de *Petru Gârbovicenu*, dr. în filosofiă şi pedagogiă, prefesorŭ de filosofiă la Seminarulŭ centralŭ şi de limba română la şcóla normală a societăţii din Bucurescĭ. *Capitolulŭ III, vieţa acésta e o preparare pentru cea eternă.* Lucrulŭ, manualŭ în şcóle primare, conferinţă ţinută la Ateneulŭ din Bucurescĭ, în séra ḑilei de 4 Martie 1889 de d-nulŭ Serafimŭ Ionescu, revisorŭ şcolarŭ. Din metodica sciinţelorŭ matematice în şcóla primară, de *V. Gr. Borgovanŭ*, profesorŭ de pedagogiă la şcóla normală superióră de institutori din Bucurescĭ. Sciinţa la îndemâna tuturorŭ séu vieţa omului şi a animalelorŭ. *Scrisórea a noua „Ficatulŭ"* Edem. De ale esamenelorŭ, *V. Gr. Borgovanŭ*. Abecedarele nóstre, *Th. D. Speranţă*. Reorganisarea şcólei normale. *Şcóla de aplicaţiă pe lângă şcólele normale*, de Gârbovicénu. Economia revistei pedagogice *„Lumină pentru toţĭ"* pentru anulŭ V alŭ ei.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS"

(Serviciulŭ biuroului de coresp. din Pesta.)

Parisŭ, 30 Iulie. Desastrulŭ lui Boulanger la alegerile pentru consiliele generale de arondismente e învederatŭ. Boulanger a fostŭ numai de douĕ-spre-ḑece orĭ alesŭ. Republicanii au rĕmasŭ totŭ cu maioritate în 75 de departamente şi numai într'unulŭ şĭ-au perdut'o pănă acuma. Suntŭ cunoscute 1344 resultate electorale: 764 republicane, 419 conservative, în 149 suntŭ balotage. In tabĕra republicanilorŭ e mare mulţumire pentru acestŭ resultatŭ.

Viena, 30 Iulie. Mareşalulŭ Curţii Bombelles a rĕposatŭ.

Viena, 30 Iulie. „Wiener Allgemeine Zeitung" anunţă, precum ḑice din celŭ mei bunŭ isvorŭ, că **Francia şi Rusia** *au încheiatŭ în cele 14 ḑile din urmă* **o alianţă formală**, care deocamdată are numai forma unui tractatŭ preliminarŭ, dér în casulŭ datŭ va face locŭ unorŭ stipulaţiunĭ definitive.

Londra, 30 Iulie. In camera lorḑilorŭ ḑise *Salisbury* cu privire la Bulgaria: Principatulŭ bulgarŭ e bine guvernatŭ şi progreséză. Nu esistă aḑĭ causă mai mare ca înainte pentru temerea, că acolo se va turbura în curêndŭ ordinea. Rusia observă cea mai corectă atitudine. Guvernulŭ rusescŭ sprijinesce pe deplinŭ asigurarea de pace a Ţarului.

Belgradŭ, 30 Iulie. Regele Milanŭ plécă mâne sĕ visiteze pe Risticĭ.

Cursulŭ pieţei Braşovŭ

din 30 Iulie st. n. 1889.

Bancnote românescĭ	Cump.	9.52	Vênd.	9.56
Argintŭ românescŭ -	„	9.46	„	9.50
Napoleon-d'orĭ - - -	„	9.58	„	9.61
Lire turcescĭ - - -	„	10.72	„	10.76
Imperialĭ - - - -	„	9.72	„	9.76
Galbinĭ .	„	5.62	„	5.68
Scris. fonc. „Albina" 6%	„	102.—	„	—.—
„ „ „ 5%	„	98.59	„	99.—
Ruble rusescĭ - - -	„	121.50	„	122.50
Discontulŭ - - - -	6½—8% pe anŭ.			

Cursulŭ la bursa de Viena

din 29 Iulie st. n. 1889.

Renta de aurŭ 4% - - - - - - -	100.30
Renta de hârtiă 5% - - - - - - -	94.35
Imprumutulŭ căilorŭ ferate ungare -	—.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ungare (1-ma emisiune) - -	100.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ungare (2-a emisiune) - -	—.—
Amortisarea datoriei căilorŭ ferate de ostŭ ungare (3-a emisiune) - -	112.60
Bonurĭ rurale ungare - - - - - -	104.80
Bonurĭ cu clasa de sortare - - - -	104.80
Bonurĭ rurale Banatŭ-Timişŭ - - -	104.80
Bonurĭ cu cl. de sortare - - - -	104.80
Bonurĭ rurale transilvane - - - -	104.80
Bonurĭ croato-slavone - - - - -	105.—
Despăgubirea pentru dijma de vinŭ ungurescŭ - - - - - - - -	99.75
Imprumutulŭ cu premiulŭ ungurescŭ	141.50
Losurile pentru regularea Tisei şi Seghedinului - -	127.—
Renta de hârtiă austriacă - - - -	83.55
Renta de argintŭ austriacă - - - -	84.80
Renta de aurŭ austriacă - - - - -	109.80
Losurĭ din 1860 - - - - - - - -	139.80
Acţiunile băncei austro-ungare - -	907.—
Acţiunile băncei de creditŭ ungar. -	317.50
Acţiunile băncei de creditŭ austr. -	305.—
Galbenĭ împĕrătescĭ - - - - - - -	5.71
Napoleon-d'orĭ - - - - - - - - -	9.60
Mărcĭ 100 împ. germane - - - -	59.—
Londra 10 Livressterlinge - - - -	120.60

Editorŭ şi Redactorŭ responsabilŭ:
Dr. Aurel Mureşianu.

Nr. 541—1889.

Concursŭ.

128,3—1

La şcólele reuniunei grăniţărescĭ suntŭ de ocupatŭ:

1. Postulŭ de învĕţătorŭ dirigente din *Vestemŭ*, comitatulŭ Sibiiului, cu salariu anualŭ de 300 fl. v. a. cvartirŭ şi lemne de focŭ.
2. Postulŭ de învĕţătorŭ dirigente din *Lisa*, comitatulŭ Făgăraşului, cu salariu anualŭ de 300 fl., eventualŭ postulŭ de învĕţătorŭ secundarŭ la acea şcólă cu salariu anualŭ de 200 fl. v. a. apoi cvartirŭ şi lemne de focŭ.

Reflectanţii au sĕ-şĭ trimită cererile lorŭ — instruate cu tóte documentele prescrise de lege — *pănă în 20 Augustŭ st. n. a. c.* la

Comitetulŭ administratorŭ de fondulŭ şi şcólele foştilorŭ grăniţerĭ din regimentulŭ românŭ I la Sibiiu.

Mersulŭ trenurilorŭ

pe liniele orientale ale căii ferate de statŭ r. u. valabilŭ din 1 Iunie 1889.

Budapesta—Predealŭ

	Tren de persóne	Trenŭ accelleratŭ	Trenŭ omnibus	Trenŭ mixt
Viena	11.—	8.—		
Budapesta	8.31	2.—	3.10	6.10
Szolnok	11.20	4.05	7.22	9.28
P. Ladány	2.22	5.46	5.52	11.38
Oradea-mare	4.18	7.01	8.46	1.51
		7.11	9.18	2.11
Várad-Velencze			9.27	2.19
Fugyi-Vásárheli			9.44	2.32
Mezö-Telegd		7.41	10.21	2.55
Rév		8.16	11.38	3.38
Bratca			12.16	4.01
Bucia			12.54	4.23
Ciucia		9.05	1.57	4.49
Huiedin		9.35	3.11	5.31
Stana			3.40	5.40
Aghiriş			4.15	6.12
Ghirbĕu			4.36	6.24
Nădĕşel			4.58	6.38
Cluşiu		10.35	5.26	6.56
	11.02			7.15
Apahida	11.23			7.48
Ghiriş	12.44			9.13
Cucerdea	1.27			10.04
Uióra	1.34			10.12
Vinţulu de susŭ	1.42			10.19
Aiud	2.07			10.45
Teiuşŭ	2.26			11.34
Crăciunelŭ	3.11			12.11
Blaşiu	3.24			12.29
Micăsasa	3.54			1.10
Copşa mică	4.09			1.30
Mediaşŭ	4.39			2.14
Elisabetopole	5.11			2.54
Sighişóra	5.45			3.35
Haşfalĕu	6.12			4.07
Homorodŭ	7.32			5.54
Ágostonfalva	8.17			6.39
Apatia	8.37			7.13
Feldióra	9.06			7.45
Braşovŭ	9.45			8.32
	1.55	5.32		
Timişŭ	2.53	6.15		
Predealŭ	3.28	6.47		
Bucurescĭ	9.35	11.50		

Predealŭ—Budapesta

	Trenŭ omnibus	Trenŭ accelleratŭ	Tren de persóne	Trenŭ mixt
Bucurescĭ		4.40	7.30	*)
Predealŭ		9.12	1.14	5.03
Timişŭ		9.41	1.45	6.22
Braşovŭ	—.—	10.17	2.32	7.23
	4.54		7.07	
Feldióra	5.37		7.44	
Apaţa	6.15		8.09	
Ágostonfalva	6.43		8.29	
Homorodŭ	7.31		9.07	
Haşfaleu	9.09		10.34	
Sighişóra	9.33		10.46	
Elisabetopole	10.02		11.09	
Mediaşŭ	11.04		11.35	
Copşa mică	11.24		12.19	
	11.39		11.59	
Micăsasa	11.57		12.15	
Blaşiu	12.30		12.43	
Crăciunelŭ	12.45		12.55	
Teiuşŭ	1.13		1.07	
Aiudŭ	2.18		2.11	
Vinţulŭ de susŭ	2.48		2.33	
Uióra	2.56		2.40	
Cucerdea	3.14		2.46	
Ghirişŭ	4.01		3.27	
Apahida	5.28		4.47	
Cluşiu	5.56		5.08	
	6.45	5.32		8.—
Nădăşelŭ	7.06			8.36
Gîhrbău	7.22			9.02
Aghireşŭ	7.37	6.11		9.32
Stana	8.03			10.11
B. Huiedin	8.24	6.43		10.51
Ciucia	9.04	7.12		12.16
Bucia	9.20			12.50
Bratca	9.37			1.19
Rév	9.55	7.51		2.—
Mezö-Telegd	10.20	8.17		3.04
Fugyi-Vásárheli	10.47			3.36
Várad-Velencze	10.57			3.52
Oradea-mare	11.04	8.42		4.03
	11.19	8.47	10.50	4.47
P. Ladány	1.19	10.08	1.33	7.30
Szolnok	3.31	11.51	3.29	11.51
Budapesta	6.30	1.55	7.45	9.55
Viena	1.40	7.15	6.05	

*) Comunică numai în fiecare Vinerĭ.

B.-Pesta-Aradŭ-Teiuş

	Trenŭ omnibus	Trenŭ de pers.	Trenŭ de pers.
Viena		11.—	3.40
Budapesta		7.40	9.30
Szolnok		10.42	12.38
Aradŭ		3.53	5.36
	2.17	4.29	6.06
Glogovaţŭ	2.37	4.41	6.18
Gyorok	3.37	5.05	6.43
Paulişŭ	4.05	5.17	6.55
Radna-Lipova	4.27	5.38	7.14
Conop		6.05	7.46
Bêrzava		6.23	7.57
Soborşinŭ		7.20	8.42
Zamŭ		7.55	9.11
Gurasad.		8.26	9.39
Ilia		8.47	9.55
Branicica		9.11	10.13
Deva		9.42	10.37
Simeria (Piski)		9.59	10.53
Orăştia		11.—	11.39
Şibotŭ		11.29	12.01
Vinţulŭ de josŭ		12.02	12.29
Alba-Iulia	8.55	12.19	12.45
Teiuşŭ	9.54	1.06	1.24

Teiuş-Aradŭ-B.-Pesta

	Trenŭ mixt	Trenŭ de pers.	Trenŭ mixt
Teiuşŭ	11.24	3.—	1.42
Alba-Iulia	11.59	3.34	2.32
Vinţulŭ de josŭ	12.30	4.10	
Şibotŭ	1.01	4.43	
Orăştia	1.32	5.13	
Simeria (Piski)	2.03	5.47	
Deva	2.52	6.27	
Branicĭca	3.23	6.54	
Ilia	3.55	7.20	
Gurasada	4.08	7.32	
Zamŭ	4.44	8.03	
Soborşinŭ	5.30	8.38	
Bêrzava	6.27	9.27	
Conopŭ	6.47	9.46	
Radna-Lipova	7.28	10.20	5.35
Paulişu	7.43	10.34	6.01
Gyorok	7.59	10.50	6.44
Glogovaţ	8.28	11.16	7.25
Aradŭ	8.42	11.30	7.44
	9.20	12.05	
Szolnok	2.22	5.10	
Budapesta	6.—	8.15	
Viena	1.40	6.05	

Simeria (Piski)-Petroşenĭ

Simeria	6.47	11.54
Streiu	7.40	12.37
Haţegŭ	8.51	1.28
Pui	10.02	2.23
Crivadia	11.02	3.11
Baniţa	11.50	3.53
Petroşenĭ	12.30	4.25

Petroşenĭ-Simeria (Piski)

Petroşenĭ	9.36	4.26
Baniţa	10.17	5.12
Crivadia	10.58	5.55
Pui	11.42	6.41
Haţegŭ	12.23	7.26
Streiu	1.12	8.14
Simeria	1.51	8.50

Aradŭ—Timişóra

Aradŭ	6.12	4.12
Aradulŭ nou	6.36	4.38
Németh-Ságh	7.01	5.01
Vinga	7.30	5.29
Orczifalva	7.55	5.47
Merczifalva	8.13	6.04
Timişóra	9.04	6.50

Timişóra—Aradŭ

Timişóra	6.25	1.15
Merczifalva	7.19	2.04
Orczifalva	7.46	2.26
Vinga	8.15	2.56
Németh-Ságh	8.36	3.13
Aradulŭ nou	9.11	3.51
Aradŭ	9.27	4.05

Ghirişŭ—Turda

Ghirişŭ	9.33	4.19
Turda	9.54	4.40

Turda—Ghirişŭ

Turda	8.29	3.19
Ghirişŭ	8.50	3.40

Sighişóra—Odorheiu

Sighişóra	6.05
Odorheiu	9.12

Odorheiu—Sighişóra

Odorheiu	6.—
Sighişóră	8.56

Murĕşŭ-Ludoşŭ-Bistriţa

Murĕşŭ-Ludoşu	4.30
Ţagŭ-Budatelecŭ	7.27
Bistriţa	11.—

Bistriţa-Murĕşŭ-Ludoşŭ

Bistriţa	3.—
Ţagŭ-Budatelecŭ	6.49
Murĕşŭ-Ludoşŭ	9.35

Copşa-mică—Sibiiu

Copşa-mică		2.05	4.35
Şeica mare		2.38	5.05
Lómneşŭ		3.22	5.46
Ocna	8.—	3.46	6.17
Sibiiu	8.35	4.18	6.40

Sibiiu-Copşa-mică

Sibiiu	2.30	9.10	9.50
Ocna	3.04	9.37	10.14
Lómneşu		10.05	10.40
Şeica mare		10.40	11.10
Copşa-mică		11.09	11.35

Cucerdea-Oşorheiu-Reghinulŭ săsescŭ

Cucerdea	3.05	10.20	3.25
Cheţa	3.35	10.50	3.58
Ludoşŭ	3.51	11.11	4.15
M.-Bogata	4.06	11.20	4.41
Iernutŭ	4.43	11.57	5.28
Sânpaulŭ	4.58	12.12	5.44
Miraşteu	5.21	12.36	6.08
Oşorheiu	5.40	12.55	6.27
	6.—	4.58	—.—
Reghinul-săs.	7.35	7.—	

Reghinulŭ săsescŭ-Oşorheiu-Cucerdea

Reghinul-săs.		8.25	8.—
Oşorheiu		10.—	9.49
	6.45	12.15	10.20
Miraşteu	7.05	12.35	10.39
Sânpaulŭ	7.28	12.58	11.02
Iernutŭ	7.50	1.19	11.23
M. Bogata	8.23	1.49	11.53
Ludoşŭ	8.31	2.02	12.06
Cheţa	9.12	2.18	12.22
Cucerdea	9.44	2.46	12.50

Simeria (Piski)-Unied.

Simeria (Piski)	2.18
Cerna	2.39
Uniedóra	3.08

Unied.-Simeria (Piski)

Uniedóra	9.30
Cerna	9.56
Simeria	10.15

Notă: Numerii încuadraţĭ cu linii gróse însemnéză órele de nópte.

Tipografia A. MUREŞIANU, Braşovŭ.